

SAKSFRAMLEGG

Saksbehandler: Per Velde
Arkivsaksnr.: 19/6443

Arkiv: U01

Sign:

Dato:

Utvalg:

Formannskapet	09.12.2019
Kommunestyret	16.12.2019
Formannskapet	27.04.2020
Kommunestyret	02.06.2020

STRATEGI FOR MATPRODUKSJON (NY BEHANDLING)

Rådmannens forslag til vedtak:

1. Kommunestyret vedtar «Strategi for matproduksjon» for temaene jordbruk, fiskeri, og havbruk, som et tillegg til kommunens «Strategiske næringsplan 2018-2023».
2. Tema om havbruk skal det arbeides videre med i 2020, og koordineres med arbeidet med «Havromstrategi» som er bestilt av Regionrådet for Haugalandet.
3. I likhet med mål og strategier i «Strategiske næringsplan 2018-2023» innarbeider rådmannen «Strategi for matproduksjon» i kommunens planarbeid, saksbehandling og operativ drift i kommunens ulike etater.

SAKSFRAMSTILLING

Sammendrag av saken:

Under behandlingen av «Strategisk næringsplan 2018 – 2023» i kommunestyret 17.12.2017, ble det gjort et tilleggsvedtak som lyder:

«Etter implementering av innspill fra næringslivet revideres planen første halvdel av 2018. I revidert plan skal det fremgå strategi for utvikling av matproduksjon med temaene jordbruk, havbruk og fiskeri».

Kommunestyrets bestilte en særskilt strategi for primærnæringene. Disse tre sektorene eller bransjene er svært ulike og har relativt omfattende reguleringer, nasjonale strategier og føringer. Særlig gjelder dette landbrukssektoren og fiskerisektoren. På mange måter blir kommunenes «strategi» mer å komplementere de nasjonale strategiene. I havbrukssektoren er det akselererende endringstakt som krever særlig fokus, aller mest innen havgående oppdrett. Det er derfor blitt brukt noe ressurser på å få innsikt i disse sektorene for å forstå hvor er det kommunen kan komplementere nasjonale strategier og tiltak. Arbeidet med strategi for matproduksjon har derfor vært mer omfattende og tatt lenger tid enn antatt. Status i arbeidet ble presentert i formannskapet 17.12.2018, og har etter dette fortsatt med flere arbeidsmøter med Karmøy Fiskarlag, Karmøy Bondelag, Karmøy Bonde- og Småbrukarlag, Karmøy Sau og Seit, samt deltakelse på konferanser og seminarer om tema med fylkesmannen, Rogaland fylkeskommune og nabokommuner.

Karmøy kommunestyret behandlet «Strategi for matproduksjon - jordbruk, fiskeri og havbruk», 16. desember 2019, sak 145/19, og gjorde følgende vedtak:

«Saken utsettes»

Begrunnelsen for utsettelsen er basert på forståelsen av «ordskiftet» under kommunestyrebehandlingen. Begrunnelsen var rettet mot kapittel 2 om «jordbruk». Strategier for «fiskeri» og «havbruk», gav kommunestyret inntrykk av å være tilfredsstillende.

Arbeidet i denne omgang er derfor konsentrert til «jordbruk», hvor det er gjennomført et nytt arbeidsmøte 29.01.2020 med Karmøy bondelag, Karmøy Bonde- og Småbrukerlag, og Karmøy Sau og Geit. Karmøy Næringsråd var også representert. I dette møtet ble det enighet om mål for vekst og verdiskaping. Det ble også gjort noen mindre justeringer og presiseringer i planen. Etter møtet har Karmøy Bondelag utarbeidet et hørings svar. Dette er vedlagt saken. Noen av innspillene er innarbeidet i strategien. Ørige tema er regulert i nasjonale bestemmelser eller ordninger, som bondeorganisasjonenes egne sentrale organisasjoner trolig kan ha større påvirkningskraft på enn det Karmøy kommune har. Temaene i hørings svaret er omtalt under avsnitt «Vurdering».

I ordskiftet i kommunestyre ble det også etterspurt en «handlingsplan». «Strategi for matproduksjon» er et tillegg til «Strategisk næringsplan 2018 – 2023» som ble vedtatt i 17.12.2017. Del to av vedtaket fra 2017 lyder:

«Rådmannen innarbeider og implementerer mål og strategier for næringsutvikling i kommunens planarbeid, saksbehandling og operativ drift i kommunens ulike etater».

Det forutsettes derfor at rådmannen på samme måte innarbeider og implementerer «Strategi for matproduksjon» i kommunens planarbeid, saksbehandling og operativ drift i kommunens ulike etater. Det er derfor ikke utarbeidet en egen «handlingsplan», selv om noen av strategiene kan oppfattes å være relativt operative.

Vurdering:

Denne vurderingen tar i hovedsak utgangspunkt i de tema og innspill som Karmøy Bondelag har gitt til «Strategi for matproduksjon» som ble behandlet i kommunestyret 16.12.2019. Flere av temaene er innarbeidet i siste versjon av strategien. Noen av innspillene er knyttet til tema som er regulert av nasjonale strategier og bestemmelser, og er ikke innarbeidet i strategien, se vedlegg til saken.

Generelt

Primærnæringene jordbruk, fiskeri og havbruk, er viktige for landets matsikkerhet. Det er også en av årsakene til at rammebetingelsene for disse næringene styres nasjonalt, hvor det er svært begrenset handlingsrom på kommunalt nivå. I dag er Norge 50 prosent selvforsynt med egenprodusert mat. Hvis man bare inkluderer matproduksjon basert på norsk produsert fôr, synker selvforsyningsevnen til ca. 40 prosent. Stor fiskeeksport fører til at «dekningsen» kunne vært opp mot 90 prosent om alt fiskeri hadde blitt konsumert innenlands. (Kilde: Landbruk.no – Norsk Landbrukssamvirke, 2019).

Hovedfokuset i arbeidet med næringsplanen i 2017 og strategi for matproduksjon, har vært hvordan kommunen kan bidra til økt verdiskaping. I de fleste næringer er regnskapstall offentlige tilgjengelig. Landbruket er mer preget av personlige familieforetak, og regnskapstallene er ikke like lett tilgjengelige. Det er likevel utført gode analyser for verdiskaping i landbruket som gir et godt sammenligningsgrunnlag med andre næringer. Kildematerialet som er benyttet i strategien er primært hentet fra en analyse opprinnelig bestilt av Norges Bondelag, avdeling Rogaland, som er utført av Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) i 2019. Rapporten heter «Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert verksemd i Rogaland», NIBIO, vol 5, rapport 38, 2019), og viser verdiskapingen i 2017. Dette er samme rapport som Fylkesmannen i Rogaland støtter seg på. Rapporten viser at antall årsverk i primærleddet i landbruket og landbruksbasert industri til sammen bidrog med ca. 1,1 prosent av den totale verdiskapingen i kommunen. Primærnærdelen av landbruket sysselsetter ca. 218 personer, som utgjør ca. 1,4 prosent av sysselsetningen i kommunen.

Effektivt landbruk

Tradisjonelt har landbruket i Karmøy kommune blitt drevet som kombinasjonsbruk mellom husdyr, grønnsaker og fôrproduksjon, og fiske. «Fiskarbonden» har i nyere tid byttet ut fiske med industriarbeid eller andre tilleggsyrker. Eiendomsstrukturen preges fortsatt av mange små og lange teiger, og gjør moderne landbruksdrift krevende. Totalt er det 1.117 «landbrukseiendommer» i kommunen. Gjennomsnittstørrelsen er på 46 dekar. Det betydelig lavere enn gjennomsnittet for Haugalandet på 64 dekar, og i Rogaland på 94 dekar.

Antall jordbruksforetak er derimot betydelig lavere, med 225 foretak. Gjennomsnittstørrelsen er på 225 dekar, som er noe lavere enn gjennomsnittet i Rogaland på 255 dekar, men høyere enn gjennomsnittet for Haugalandet på 214 dekar. Dette viser at landbruket i kommunen har lyktes å samle midre landbrukseiendommer i større landbruksforetak for mer rasjonell drift. Arbeidet med «konsolidering» av landbrukseiendommer i færre og større landbruksforetak må fortsette for å få et framtidrettet landbruk. Det er grunneierne og bøndene selv som styrer denne utviklingen. Gjennom landbrukskontorets tilrettelegging bidrar kommunen i prosessen, herunder fordeling av tilleggsjord

Jordvern

Jordbruksareal er næringsareal, og for en kapitalintensiv næring med små marginer er det avgjørende for bøndene at det er forutigbarhet i arealdisponeringen.

Karmøy kommunestyre vedtok «Jordvernstrategi» 01.07.2019, sak 84/19. Målet i jordvernstrategien er utarbeidet etter samme logikk som regional jordvernstrategi for Rogaland: «Jordvernstrategi for matfylket Rogaland». Kommunens jordversstrategi implementeres ved at dokumentet skal ligge til grunn i utarbeidingen av nye arealplaner i Karmøy; kommuneplan, kommunedelplan og reguleringsplan. Det er spesielt viktig at jordvernstrategiens ambisjon, mål og prinsipper innarbeides i kommuneplanens arealdel, som er planlagt blir rullert 2021-2023. . Kommunestyret gjorde også et tilleggsvedtak om at måltall for omdisponering av jord blir revurdert i den forbindelse. Vedtaket lyder:

«Kommunestyret viser til innspill fra både fylkesmannen og fylkeskommunen og ber rådmannen se til at måltallet på omdisponering av jord blir gjenstand for grundig vurdering ved neste rullering av kommuneplanen».

Mellom 2009 - 2018 er det omdisponert i gjennomsnitt rundt 70 dekar jordbruksareal årlig i Karmøy kommune. Målt i dekar er det 7 kommuner i Rogaland som har omdisponert mer jordbruksareal.

I arbeidet med «Strategi for matproduksjon» er det grunnlag som tyder på at kommunens jordvernsmål om at maksimal gjennomsnittlig nedbygging av jordbruksareal ikke skal overstige mer enn netto 25 dekar årlig, må skjerpes ytterligere. Det er ønskelig at nødvendig nedbygging av jordbruksareal må kompenseres med oppdyrking av nytt jordbruksareal. Det er en del utfordringer knyttet til å oppnå samme produksjonskvalitet ved «omdisponering» av jordbruksareal. Kommunen har heller ingen lovhjemmel til å kreve at utbyggere og grunneiere skal tilbakeføre et areal av tilsvarende kvalitet. Dette er utfordringer som bør vurderes i forbindelse med rulleringen av kommuneplanen.

Kapitalintensiv næring

Landbruket er en kapitalintensiv næring med store investeringer og små marginer. Stordrift er derfor en forutsetning for å lykkes med effektiv verdiskaping. Jordbruksareal må forvaltes på samme måte som næringsareal slik at det gir forutsigbarhet for bøndene å investere i egen næring. Innovasjon Norge har særlig ordninger for å gi investeringsstøtte og lån til landbruksforetak (bl.a. IBU-midler). Tilskudd til forskning gis bl.a. gjennom Regionalt forskingsfond Vestlandet. I likhet med andre næringsdrivende kan lokale landbruksforetak også søke hjelp til produkt- og tjenesteutvikling hos Skape.no, Næringshagen (Rogaland

Ressurssenter AS) og Inkubatoren (Validé Haugesundregionen AS), samt kapital fra kommunens næringsfond, Karmøy Næringsfond AS.

Salg av lokale landbruksprodukter

Kommunen gjør pr. i dag marginale innkjøp direkte fra lokale matprodusenter. Kommunen er bundet av offentlige innkjøpsbestemmelser, og derfor foregår innkjøp fra lokale matprodusenter gjennom anbud og rammeavtaler med de store landbrukssamvirkene. Det gjøres unntaksvis noen mindre lokale innkjøp innenfor maksimalgrensene. I «Strategisk Næringsplan 2018 – 2023» er en av strategiene å implementere bruk av «Innovative anskaffelser» for å fremme lokal leverandørutvikling og jobbskaping. I dette arbeidet er det naturlig å se på om det kan tilrettelegges bedre for innkjøp fra lokale matprodusenter. Arbeidet med «Innovative anskaffelser» forventes å implementeres i 2021 – 2023.

Klimaavtrykk

I likehet med mange andre næringer har landbruket også utfordringer med klimaavtrykket. I 2018 var mye av det strategiske næringsarbeidet knyttet til landbruket konsentert rundt et prosjekt for anvendelse av «biomasse til biogass». Prosjektet var støttet med midler fra Rogaland fylkeskommune. Prosjektet var bredt organisert med deltakelse fra aktuelle private virksomheter og HIM. Samt at alle bondeorganisasjonene var involvert i arbeidet. Det var også dialog med landbruksnæringen over hele Haugalandet. Prosjektet ble avvirket fordi den økonomiske bærekraften ble vurdert til ikke å være tilstrekkelig i forhold til markedsmessig-, operasjonell- og finansiell risiko. Høyt kapitalbehov, særlig knyttet til renseanlegg og krevende juridisk regelverk om offentlige anbudsrunder vanskeliggjorde nødvendig sikring av substratleveranser fra kommunene. I tillegg kom usikre avsetningsmuligheter for biorestene (avgasset gjødsel) fra produksjonen. Det siste er knyttet til at denne regionen har begrenset med «spredeareal». Hvis prosjektet hadde blitt realisert kunne det fått en vesentlig betydning for landbruket i regionen. Forretningsplanen viste likevel muligheter med andre konfigurasjoner og samarbeidspartnere. Kilde: «Verdiøkende biomasse (del 3)», 20.12.2018.

Det startet opp et nytt arbeid med planer om et biogassanlegg i Vindafjord, men for bønder i Karmøy kommune vil avstanden trolig bli for stor. For landbruket i kommunen vil det derfor trolig være mest aktuelt med å utvikle småskala biogassanlegg ved de største gardsbrukene i kommunen.

Rådmannens kommentarer:

Det har vært god dialog med de lokale næringsorganisasjonene i de ulike næringene, som har gitt konstruktive innspill til planarbeidet. Det har også vært god dialog med Fylkesmannen i Rogaland og Rogaland Fylkeskommune. I tillegg er det hentet innspill fra ulike seminarer og konferanser i de aktuelle næringene.

Primærnæringene er av nasjonal bred betydning, særlig med tanke på landets matsikkerhet. I kommunen står primærnæringene samlet for rundt 1,3 milliarder og 700 sysselsatte. Dette utgjør over 10 prosent av verdiskapingen og over 4 prosent av sysselsettingen i kommunen. Fiskeri er desidert størst og har store synergier med utviklingen av Karmsund fiskerihavn på Husøy. Karmsund Havn IKS er kommunens viktigste verktøy for å tilrettelegge for denne næringen. Utfordringene er størst innenfor landbruket. Jordvern og kommunens og arealdisponeringer er

grunnleggende i kommunens strategi for næringen. Havbruk har det største vekstpotensialet. Teknologitviking er en sentral driver i næringen. I tillegg til arealdisponering av havrommet, er også næringsareal på land viktig for å tilrettelegge for verdiskaping for ny foredlingsindustri.

Parallelt med strategiarbeidet for matproduksjon i landbruket og fiskeri har «Regionrådet for Haugalandet» bestilt utarbeidelse av en «Havromstrategi» som forventes å være ferdig til sommeren 2020. Denne strategien er viktig for Karmøy kommune fordi kommunen har store sjøarealer i vest, hvor det tidligere ikke er gjort noen særskilt arealplanlegging. Primært er sjøområdene i vest disponert av interreser innenfor fiskeri, høsting av storalger/stortare, høsting av skjellsand, natur og verneinteresser. I tillegg har MET Centre interesser i sjøområdet utenfor Skudeneshavn til testing av løsninger for havenergi, samt at det er en produsent av oppdrettlaks i sjøområdet rundt Feøy. Sees dette i sammenheng med en stor nasjonal satsning på offhore vindkraft like vest for Utsira, gir dette et koplekst bilde av interesser som bør bli i varetatt på en forsvarlig måte. Den regionale havromstrategien vil omhandle hele dette komplekse bildet, og vil sannsynligvis legge rammebetingelser for utvikling av næringen for «havbruk». De strategiske føringene blir viktige for kommunen å videreføre i mer operative planer for å tilrettelegge for verdiskaping og sysselseting. Kommunestyret har allerede bevilget penger med 500.000 kroner til dette arbeidet i forbindelse med disponering av utbetalinger fra Havbruksfondet i fjor.

Rådmannens konklusjon:

Rådmannen vurderer det som viktig å få vedtatt «Strategi for matproduksjon». De tre sektorene jordbruk, fiskeri og havbruk er relativt uavhengig av hverandre. Selv om det gjenstår videre arbeid innenfor havbruk, foreslår rådmannen at dette arbeidet koordineres med Haugaland Vekst sitt arbeid med den «regionale havromstrategien».

«Strategi for matproduksjon» blir et tillegg til «Strategisk næringsplan». Strategiene må implementeres i kommunens ordinære planarbeid, drift og forvaltning, og må følges administrativt opp av næringssjef og landbrukskontoret. Der hvor det kreves finansiering blir det tilsvarende under ordinære budsjetter i aktuelle driftsorganisasjon, næringssjefen eller hos landbrukskontoret. Vedrørende havbruk er det allerede bevilget særskilte midler. Andre strategier som ikke kan finansieres i ordinære budsjetter, må det utarbeides egne saksframlegg for når strategiene er «modne». Blant annet er noen av strategiene å etablere studier og å undersøke nærmere. For fiskeri vil kommunens rolle primært følges opp gjennom Karmsund Havn IKS, via eiermøter eller administrativ oppfølging av selskapet.

Rådmannen i Karmøy, 19.03.2020

Vibeke Vikse Johnsen

sign.

Oversikt over vedlegg:

1. «Strategi for matproduksjon», datert 19.03.2020
2. Kommentarer til Strategidokument for matproduksjon fra Karmøy bondelag, mottatt 09.03.2020